Շիր-Ալիի զօրքերը նոյնպէս Գիրիշկի մօտ են: Փորձեր եղան այդ զօրքերին ապստամբեցնելու համար, բայց նրանք անաջող հետևանքներ ունեցան:

«Մէյաների» ընկերութեան հաղորդում են, որ երբ Շիր-Ալի հրամայեց իր զօրքերին Գիրշիկ ուղարկել, նրանց մեծ մասը փախաւ: Անգլիացիները հալածեցին փախստականներին: Էյուբ-խանի զօրքերը սպառնում են անգլիացիներին: Շիր-Ալիի ապստամբ զօրքերը մեծ կորուստներ ունեցան: Նրանց մեծ մասը ջարդվեց, միւս մասը միացել է Էյուբ-խանի զօրքերի հետ:

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

—

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները:

Աւստրիայի սլաւօնական քաղաքականութիւնը միշտ իր վրա ուշադրութիւն էր դարձնում: Աւստրիական մինիստրութեան վերջին փոփոխութիւնները դարձեալ նրան յիշեցրին:

Ինչպէս յայտնի է, Տաաֆէի մինիստրութեան մի մասը միայն վերանորոգվեցաւ: Այժմեան աւստրիական մինիստրութեան անդամներից երեքը սլաւեաններ են, երկուսը լեհացի և մի չեխ: Դոկտոր Պրաժակ չեխ մինիստրը դեռ ևս ուժեղ և ազդող դրութիւն չունի մինիստրութեան մէջ, դրա փոխարէն լեհացի մինիստրները չափազանց ազդում են աւստրիական կառավարութեան ուղղութեան վրա: Այնպէս, որ Տաաֆէի մինիստրութեան սլաւօնական քաղաքականութիւնը աւելի եռանդոտ կը լինի:

Մի քանի տարի սրանից առաջ ոչ ոք չէր էլ մտածում Աւստրիայի սլաւօնական քաղաքականութեան մասին: Կենտրօնական կառավարութիւնը ամեն տեսակ միջոցներ գործ էր դնում Չեխիան, Գալիցիան և սլաւօնական այլ նահանգները գերմանացնելու համար: Սլաւօնական գործը չափազանց նշանաւոր հարց էր Աւստրիայի համար և, այն ժամանակվայ քաղաքագէտների կարծիքով, կարող էր վատացնել Աւստրիայի բարեկամական յարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ: Մանաւանդ վախեցնում էր Աւստրիային Գալիցիայի հարցը: Գալիցիայի ինքնավարութիւնը, լեհական ժողովրդական իրաւունքների և լեզուի վերականգնելը քաղաքական անզգուշութիւն և երեք պետութիւնների դաշնագրութեան հակառակ էր համարվում:

Այժմ գործը կերպարանափոխվել է: Չը նայելով Գերմանիայի և Աւստրիայի մօտ բարեկամութեանը, սլաւօնական տարրի ազդեցութիւնը Աւստրիայի ներքին և արտաքին գործերի վրա օրից օր սաստկանում է:

Գալիցիային ինքնավարութիւն է տուած, լեհական լեզուն մտցրած է ոչ թէ միայն դատարանների և ուսումնարանների մէջ, այլ մինչև անգամ այդ երկրի պետական լեզու է ճանաչված: Գալիցիայից հեռացրած են գերմանացի աստիճանաւորները, փոխարէնը և սէյմի նախագահը լեհացիներն են: Կենտրօնական կառավարութեան մէջ երկու մինիստրները լեհացիներ են և 70 լեհացի պատգամաւորներ իրանց երկրի գործը պաշտպանում են Վիէննայի ռէյխսրատի մէջ: Չեխիան թէպէտ դեռ ևս այդ բոլորը չէ ստացել, բայց նա էլ մեծ առաջադիմութիւն է արել ինքնավարական ազատութեան ասպարիզի մէջ: Աւստրիական կայսրը չափազանց համակրում է չեխերի այդ ուղղութեան գործունէութեանը, որի ապացոյց կարող է լինել կայսրի Պրագա գնալը, որ հակակենտրօնականութեան մի մեծ ցոյցի նշանակութիւն ստացաւ:

Այդպիսի քաղաքականութիւնը մեծ ազդեցութիւն է գործում չեխերի և աւստրիացիների ընդհանուր յարաբերութիւնների վրա: Տասներեք տարի սրանից առաջ, երբ Մոսկվայում սլաւօնական ժողով կար, չեխերը համակրում էին ռուս սլաւօնասէրներին և բացարձակ յայտնում էին իրանց ատելութիւնը դէպի Աւստրիան: Արևելեան պատերազմից յետոյ գործը փոխվեցաւ և չեխերի ունեցած համակրութիւնը դէպի Ռուսաստանը սկսեց նկատելի կերպով փոքրանալ: Չեխերը մտան աւստրիական ռէյխսրատը և նրանց առաջնորդը հրապարակապէս ներողութիւն խնդրեց, որ մի ժամանակ գնացել էր Ռուսաստան այդ երկրի «հին մայրաքաղաքին երկրպագելու համար:» Դժուար էր ենթադրել, որ չեխերը ճշմարիտ ցանկանային մտնել Ռուսաստանին: Նրանց գործնական առաջնորդները լաւ հասկանում էին, որ Չեխիայի աշխարհագրական դիրքը արգելում էր նրան Ռուսաստանից օգնութ քաղել և իրանց ռուսասէր էին ցոյց տալիս Աւստրիային վախեցնելու նպատակով: Այն ժամանակից, երբ աւստրիական կայսրը ձեռք մեկնեց չեխերին, նրանք թողին Ռուսաստանի բարեկամութիւնը և սկսեցին մտնել Գալիցիացի լեհացիներին, որպէս զի այս վերջինների օգնութեամբ կարողանան իրագործել իրանց քաղաքական նպատակները:

Աւստրիայի ներքին այդ քաղաքականութեան հետ զուգընթաց գնում է և արտաքինը: Կոմս Անդրաշի Բերլինի կօնգրէսի ժամանակ, իշխան Բիսմարկի ձեռքից ընդունելով Բօսնիա և Հերցեգովինա, ի հարկէ գիտէր, որ պետութեան այդ ճանապարհով ընդարձակելը պէտք է մեծացնէր սլաւեան տարրի ազդեցութիւնը և երկրի քաղաքականութեանը սլաւօնական ուղղութիւն տար: Նովի-Բազարի սանջակի գրաւելը և Բալկանեան թերակղզու սլաւեան պետութիւններին Աւստրիայի տնտեսական հարցերին մասնակից անելու ցանկութիւնը այդ քայլի հետևանքներն էին:

Այս բոլորը ապացուցանում է որ Աւստրիան սլաւօնական դրօշակի բարձրացնելը իր փրկութիւնն է համարում: Թէ որքան իրաւացի է այս կարծիքը, կը ցոյց տայ մօտ ապագան:

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Բերլին, 25/7

Կ. Պօլսի մի բարեկամի շնորհով հասաւ ինձ այս օրերս Փարիզի մէջ ֆրանսիական լեզուով տպագրած մի փոքրիկ տետրակ՝ «Les Arméniens en Turquie» վերնագրով (տպարան և հրատարակութիւն E. Dentu).

Հայոց հարցը, որ այժմ օրվայ հարց է դարձել օրից օր աւելի ուշադրութիւն է դարձնում իր վրա և ուրեմն զարմանալի չէ որ այսպիսի գրքոյկ լոյս տեսաւ, մանաւանդ Փարիզի մէջ, ուր աւելի համակրութիւն, եթէ ոչ ծանօթութիւն կայ հեռաւոր երկիրների և ազգերի համար: Յիշված տետրակի անանուն հեղինակը, որ անտարակոյս ինքն հայ է, ընդհանուր գծերով ծանօթացնում է ընթերցողին Հայաստանի անցեալի վիճակների հետ, բայց ոչ այն չոր, պատմական կերպով, որ անփոփոխ սովորական է մեզ, երբ մենք մի եւրոպացուն ուզում ենք ծանօթացնել մեր երկրի և ազգի հետ: Մենք այնքան հեռուից ենք սկսում, որ մինչև որ հասնենք անհատական և ազգային կեանքի զարգանալու ժամանակին, մեր լսողը կամ ընթերցողը արդէն հետաքրքրութիւնը կորցրել է և մեզ էլ չէ լսում: Ո՞ր հայը, ուզելով հասկացնել իր դրութիւնը, իր ազգի ձգտումները և իրաւունքներ նըմանապէս բարեկարգ կեանք վայելելու մարդկութեան այլ ազգերի չափ, ո՛ր հայը չի սկսի Հայկի առասպելական ժամանակներից իր պատմութիւնը.... Այլ ազգերի առասպելական անցեալը այն յատկութիւն ունի, որ բանաստեղծական հիմքի վրա է կանգնած. վեր առէք յունաց կամ ընդհանուր գերմանական դիցաբանութիւնը՝ որքան բանաստեղծական համակրական կողմեր կը գտնէք նրանց մէջ... Գերմանացին բացի սորանից իր դիցաբանութիւնը, իր նախնիների հաւատը պատմելով չի ցոյց տայ որ նա այս աւանդութիւնները պատմութեան հետ է խառնում՝ նա լաւ հասկանում է, որ դրանք առաջին փորձեր են, որոնց մէջ ազգային բանաստեղծական ոգին իր արտայայտութիւն է գտել: Այդ աւանդութիւնները որ դարերի ընթացքում շատ փոփոխութիւններ են կրել, նրան այնու ամենայնիւ թանգագին են իբրև առաջին յիշատակարաններ ազգային մտաւոր և բանաստեղծական կեանքի...

Իսկ մենք երբ պատմում ենք Հայաստանի անցեալը, ոչ միայն սկսում ենք Հայկից, այլ և տալիս ենք նրան այն նշանակութիւնը, որ նա չունի, մի առասպելական անձին ուզում ենք անպատճառ պատմական նշանակութիւն տալ: Մենք պարծենում ենք մեր Հայկով երբ օտարների հետ ենք խօսում, և չենք էլ նկատում որ նրանք ժըպտում են մեզ վրա և մեր միամտութեան մասին: Բանաստեղծական ոգու բացակայութիւնը և մեր կեանքի և պատմութեան նշանաւոր իրողութիւններով աղքատ լինելը՝ մեկնում է մեր քննադատութիւնից զուրկ ուղղութիւնը...

Այն անհամ տեղեկութիւնները, որ մենք տեսնում ենք միշտ ամեն ընդհանուր յօդուածի, ամեն գրքոյկի մէջ, որոնց նպատակն է եւրոպական հասարակութիւնը մեր ազգի հետ ծանօթացնելու, գուցէ գլխաւոր պատճառների մէկն են որ մեր մասին այնքան սակաւ գիտեն Եւրոպայում: Ամեն հայը իր ամեն մի այդ տեսակ գրվածքի մէջ ուզում է ոչ միայն ամփոփել ամբողջ պատմութիւնը, նշանաւորը և աննշանը, ստոյգը և կասկածաւորը, անխտիր, առանց քննադատութեան նոյն ձևով ներկայացնելով, բայց նա այս դէպքից օգուտ է քաղում որ ցոյց տայ ընթերցողին ամեն բան ինչ որ գիտէ և մինչև անգամ այն հարցերի մասին էլ կը խօսի, որոնց մասին բնաւ անտեղեակ է... Տգիտութեանը յատկանիշ է իրան չը ճանաչել, չը նկատել. որքան աւելի տգէտ է մինը, այնքան աւելի անհասանելի, անըմբռնելի է նրա համար որ նա շատ քիչ բան գիտէ...

Որքան լայնատարած է դառնում հօրիզօնը, այնքան աւելի զգալի է մարդուն, թէ որքան անծանօթ, չը տեսած բաներ կան հօրիզօնից դէնը, այն կողմը....

Այսպիսի ընդհանուր կանոնից բացառութիւն է անում այն տետրակը, որի վրա պիտի լինէր խօսքը: Հեղինակը առանց որ և է կէտի վրա երկար մնալու, արագ և շնորհալի գծերով խօսում է անցեալի վրա: Անցեալը նորա համար հիմք է ներկայի. անցեալի մէջ որոնում է նա ապացոյցներ որ ցոյց տայ թէ հայը իրաւունք ունի ներկայումս և ապագայի մէջ աւելի բաղդաւոր, աւելի մարդավայել կեանքի, քան թէ ունի նա. անցեալի մէջ նա տեսնում է արմատները, որոնք պիտի սընուցանեն ներկայի կեանքին և նպաստեն ազգային, ինքնուրոյն զարգացմանը թէ նիւթական և տնտեսական, թէ բարոյական և մտաւորական կեանքի: Կարճ գծագրելուց յետոյ Հայաստանի վիճակները և դժբաղդութիւնները և անկումն իբրև մի քաղաքական մարմնի, հեղինակը պատմում է այժմեան դրութիւնը, համեմատում է Ռուսաստանի մէջ բնակվող հայերի ապահով վիճակը և մընացած ռուս հպատակների հետ հաւասար իրաւունքները այն սոսկալի անտէր դրութեան հետ, այն հալածանքների և ճնշումների հետ, որ կրում է Թիւրքիայի հայը: Աչքի ընկնող գոյներով ցոյց է տալիս հեղինակը այն զրկանքները, այն անապահով պայմաններից բղխող յուսահատութիւնը, որ տիրապետում է հայոց ազգաբնակութեան մէջ Թիւրքիայում, վարչական կամայականութիւնը և կառավարութեան թուլութիւնը և անկարողութիւնը պաշտպանել աշխատող գիւղական ազգաբնակութիւնը թափառական քիւրդերի անխնայ հարստահարութիւններից:

Այս բոլորը մեզ քաջ յայտնի բաներ են, գուցէ և Եւրոպայի ընթերցող հասարակութեանը. բայց փոյթ չէ. դժբաղդութիւնների նկարագիրը կրկնելով, գուցէ կարելի է մոռացութեան մէջ ընկած հարցը դարձեալ բարձրացնել, նոր զարկ տալ նրան, կարելի է երբեմն և մի դարման իբրև հետևանք ձեռք բերել:

Հեղինակը յիշում է այժմեան անգլիական հիւպատոսների զեկուցումները, որ նրանք ուղղել էին իրանց կառավարութեանը և վերջը արտատպում է այն յիշատակագիրը, որ Թիւրքիայի հայերի ներկայացուցիչները ներկայացրել էին Բերլինի աւագաժողովին 1878 թւին:

Հայերի ցանկութիւնները և համեստ ձգտումները՝ աւելի կանոնաւորված պայմաններ մտցնելու համար իրանց հայրենիքի մէջ—դա է նիւթը տետրակի IV գլխի: Վերջը իբրև մի յաւելուած արտատպված է Լիբանանի ինքնավարութեան օրէնքը (réglement organique), որով հեղինակը ակնարկում է, որ նոյն հիման վրա կարող էին մտցնվել վերանորոգութիւնները և Հայաստանի մէջ: Նոյն կանոնադրութիւնը Հայաստանի մէջ մտցրած լինելով, կապահովացնէր նորա հանդարտ զարգացումն—հայերի միակ փափագը:

Հայոց հարցը եթէ մինչև այժմ եւրոպական պետութիւնների կողմից առաջ չէ մղվում, գրեթէ նոյն անմխիթար դրութեան մէջ մնալով, բայց նա չէ մոռացվում գոնեա: Լրագիրները լի են Հայաստանի մասին դատողութիւններով և գրեթէ առանց բացառութեան եւրոպական մամուլը համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի այդ հարցի լուծումն յօգուտ հայերի, շեշտելով հայերի իրաւացի պահանջները:

Անգլիական պարլամենտի մէջ էլ քանիցս անգամ հայոց հարցը վիճաբանութիւնների առարկայ էր դարձել և երէկվայ հեռագիրը մեզ տեղեկացնում է, որ պարլամենտի անդամ պ. Բրիս (Bryce) նորից ուշադրութիւն է դարձրել կառավարութեանը և պահանջեց որ պարլամենտին ներկայացվի 61-դ յօդուածին վերաբերեալ պաշտօնական գրագրութիւնը: Արտաքին գործերի պետական քարտուղարը պ. Դիլկ (Dilke) խոստանում է կատարել այդ պահանջը, աւելացնելով որ Հայաստանի դրութիւնը յիրաւի առաւել վատթար է քան թէ Թիւրքիայի որ և է այլ գաւառի և որ գրեթէ անհնարին է այդ դրութիւնը աւելի տխուր երևակայել, քան թէ նա է: Անգլիայի կառավարութիւնը, աւելացնում է պ. Դիլկը, յաջողվել է այս հարցի մէջն էլ Եւրոպայի պետութիւնների համաձայնութիւնը իրականացնելու և նա ցաւում է միայն որ Թիւրքիայի կառավարութիւնը պատասխանելով պետութիւնների նոյնանման պահանջներին, հերքից անգլիական հիւպատոսների զեկուցումների ճշդութիւնը: Անգլիան չէ կարող գոհ լինել Թիւրքիայի խոստումներով և ստիպված կը լինի վճռական կերպով իր պահանջները յայտնելու: Գլադստօն պատասխանելով պարլամենտի մի անդամին, յայտնեց որ ճիշդ չէ եթէ կարծում են ոմանք որ Թիւրքիան խոստացած վերանորոգութիւնները միայն այն պատճառով չէ իրագործում, որ Անգլիայի կողմից օգնութիւն չէ ստանում՝ այն ժամանակ, ասում է մինիստրը, երբ Անգլիան իր պաշտպանութիւնը և օգնութիւնը առաջարկել էր Թիւրքիային, նոյնպէս անպտուղ մնացին թէ նորա բոլոր ջանքերը և թէ Անգլիայի ու Թիւրքիայի մէջ կապված դաշինքը: Միայն Եւրոպայի միաձայն պահանջները կարող են ցանկացած հետևանքի հասցնել:

Լրագիրները անդադար զբաղվում են և այն նորութիւնով, որ Գերմանիայից մի քանի պաշտօնեաներ Կ. Պօլիս կանչվեցան Թիւրքիայի ֆինանսները և զօրքը բարեկարգելու համար: Օտար մամուլը մասամբ այդ անցքի մէջ տեսնում է Գերմանիայի ձգտումն խառնվել Թիւրքիայի վիճակի մէջ: Բայց հանգստացնող տպաւորութիւն գործեց Գերմանիայի կառավարութեան յայտնութիւնը, որ գերմանական քաղաքականութիւնը բնաւ դիտաւորութիւն չունի առանձնանալ ընդհանուր եւրոպական քաղաքականութիւնից արևելեան հարցերի մէջ, այլ պիտի շարունակի հաստատուն կերպով՝ պահանջել Բերլինի աւագաժողովի և կօնֆերէնցիայի վճիռների իրագործութիւնը:

Անդրէաս Արծրունի

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՓԱՐԻԶ, 21 յուլիսի: Ընդհանուր խորհրդների անդամներ ընտրվեցան 357 հանրապետականներ և 124 պահպանողականներ: Վերաքուէարկվելու մնում են 26 անդամ: Հանրապետականները ձեռք բերին 75 նոր նըստարաններ:

ՓԱՐԻԶ, 22 յուլիսի: Ընտրված են ընդհանուր խորհրդականներ 704 հոգի հանրապետականներից և 283 պահպանողականներից: Հանրապետականներ ձեռք բերին նոր 184 նստարաններ:

ԲՕՄԲԷՅ, 21 յուլիսի: Հեռագրական հաղորդակցութիւնը Կաբուլի հետ կտրված է, թելերը փչացած են Պէյվարի և Լատոբանդի մէջ:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ